

Vem bestämmer din lön?

Berättelse

I många länder finns en lag om lägsta lön. Lagen säger hur lite en arbetsgivare får betala. Men i Sverige finns ingen sådan lag. Här bestämmer man lägsta lön på ett annat sätt.

I Sverige bestäms lägsta lön i ett kollektivavtal. Ett kollektivavtal är en överenskommelse. Det är ett avtal mellan ett fackförbund och en arbetsgivare. Avtalet bestämmer regler på jobbet. Det handlar om lön, arbetstid, semester och försäkringar. Det handlar också om uppsägningstid, alltså hur lång tid du har kvar om du måste sluta.

Ett fackförbund, eller "facket", är en grupp av arbetare och tjänstemän. De går ihop för att bli starkare tillsammans. Facket pratar med arbetsgivaren om lön och villkor. Att förhandla betyder att man pratar och kommer överens.

Många anställda i Sverige har ett kollektivavtal på sitt jobb. Enligt Medlingsinstitutet hade omkring 88 procent av alla anställda ett kollektivavtal år 2024. Det är väldigt många.

Att vara med i ett fack är frivilligt. Du måste inte vara med. Om du är med betalar du en liten avgift varje månad. Då kan du få hjälp om du får problem på jobbet, till exempel om du blir uppsagd.

För många i Sverige är facket och kollektivavtalet en vanlig del av arbetslivet. Det är inte staten som bestämmer lönen. Det gör facket och arbetsgivaren tillsammans.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
lön	de pengar du får för ditt arbete
lag	en regel som gäller för alla i landet
lägsta lön	den minsta lön man får betala
arbetsgivare	den som ger dig ett jobb och betalar lön
anställd	en person som har ett jobb hos en arbetsgivare
fackförbund	en grupp anställda som går ihop för att bli starkare
tjänsteman	en person som ofta arbetar på ett kontor
kollektivavtal	ett avtal om lön och regler på jobbet
överenskommelse	när två parter blir överens om något
förhandla	prata och komma överens om något
frivillig	något man får välja själv; man måste inte

Läsförståelsefrågor

1. Hur bestäms lägsta lön i Sverige?
 1. Det finns en lag som säger lägsta lön.
 2. Lägsta lön bestäms i ett kollektivavtal mellan facket och arbetsgivaren.
 3. Arbetsgivaren bestämmer alltid helt själv.
2. Vad är ett fackförbund?
 1. En grupp av arbetare som går ihop för att bli starkare tillsammans.
 2. En del av staten som bestämmer alla löner.
 3. En bank där man sparar pengar.
3. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Ett kollektivavtal kan handla om lön, arbetstid och semester.
 2. Alla i Sverige måste vara med i ett fack.
 3. De flesta som är med i facket är unga.
4. Varför kan det vara bra att vara med i ett fack? Svara med egna ord.
5. Vad betyder ordet "förhandla"?

Facit

1. Lägsta lön bestäms i ett kollektivavtal mellan facket och arbetsgivaren.
1. En grupp av arbetare som går ihop för att bli starkare tillsammans.
1. ja b) nej (att vara med är frivilligt) c) det står inte i texten (texten säger inget om ålder)
- Exempel på svar: Man kan få hjälp om man får problem på jobbet, till exempel om man blir uppsagd.
- Exempel på svar: Att prata med varandra och komma överens om något.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Konkret samhällstext som introducerar centrala ord om arbetslivet (lön, avtal, anställd, arbetsgivare).

Tema: den svenska arbetsmarknaden och välfärden. Fråga 3 övar att skilja på vad som står och inte står i texten. Var noga med att medlemskap är frivilligt och att a-kassa inte är samma sak som facket. Låt eleverna jämföra med hur lön och lägsta lön bestäms i deras egna länder.

Diskussionsfrågor

- Finns det en lag om lägsta lön i landet där du kommer ifrån? Vem bestämmer lönen där?

- Har du hört talas om facket förut? Vad visste du om det innan du läste texten?
- Tycker du att det är bra eller dåligt att vara med i ett fack? Varför?
- **Skriv (4 meningar):** Berätta om ett jobb du har haft eller vill ha. Vad är viktigt för dig på ett jobb – lön, tider eller något annat?

Källor och faktagranskning

- Medlingsinstitutet – Kollektivavtalstäckning och organisationsgrad: <https://www.mi.se/forhandling-avtal/kollektivavtalstackning-och-organisationsgrad/>
- Medlingsinstitutet – Kollektivavtalstäckning och arbetsmarknadens organisationer 2024 (rapport, PDF): <https://www.mi.se/app/uploads/Kollektivavtalstackning-och-arbetsmarknadens-organisationer-2024.pdf>
- Unionen – Minimilön och lägsta lön: <https://www.unionen.se/rad-och-stod/minimilon-och-lagsta-lon>
- Ekonomifakta – Kollektivavtalstäckning och organisationsgrad: https://www.ekonomifakta.se/sakomraden/arbetsmarknad/avtalsforhandlingar/kollektivavtalstackning-och-organisationsgrad_1226058.html

Faktagranskad mot ovanstående källor i juni 2026. Nyckelfakta: I Sverige finns ingen lag om minimilön (lägsta lön). I stället bestäms lägsta lön i kollektivavtal mellan fackförbund och arbetsgivare. Ett kollektivavtal är en skriftlig överenskommelse som reglerar villkor på jobbet, till exempel lön, arbetstid, semester, försäkringar och uppsägningstid. Enligt Medlingsinstitutet omfattades omkring 88 procent av alla anställda i Sverige av kollektivavtal år 2024 – cirka 4 miljoner anställda. I privat sektor var täckningen lägre (omkring 82 procent år 2024), medan i offentlig sektor (stat, kommun, region) omfattas i princip alla. Ungefär 66 procent av de anställda var medlemmar i ett fackförbund år 2024, vilket är högt jämfört med många andra länder. De flesta fackförbund tillhör en av tre stora centralorganisationer: LO (ofta arbetaryrken), TCO (ofta tjänstemän) och Saco (ofta akademiker/ högskoleutbildade). Täckningen varierar med företagsstorlek: i små företag med färre än tio anställda omfattades omkring 44 procent år 2024, mot cirka 98 procent i företag med minst 500 anställda. Att fack och arbetsgivare själva förhandlar fram lön och villkor, utan att staten bestämmer, kallas ofta "den svenska modellen" eller partsmodellen. Att vara med i ett fack är frivilligt; man betalar en medlemsavgift och kan få stöd vid problem på jobbet, till exempel vid uppsägning eller tvist om lön. OSÄKERHET/MYTER: Exakta procentsiffror för kollektivavtalstäckning och organisationsgrad ändras något varje år – därför anges alltid årtal och källa (Medlingsinstitutet/ SCB) och orden "omkring" och "cirka". För 2024 anger Medlingsinstitutet cirka 88 procent täckning och cirka 66 procent organisationsgrad; äldre källor kan visa 69 procent. Begreppen "arbetare" och "tjänstemän" förklaras enkelt och framställs inte som en absolut eller skarp indelning. Texterna är tydliga med att a-kassa (arbetslöshetskassa) och fackförbund är två olika saker, och att medlemskap i facket är frivilligt – kollektivavtalet kan gälla även den som inte är medlem om arbetsplatsen har avtal. Den fackliga organisationsgraden bland arbetare har minskat över tid; historiska nivåer (t.ex. omkring 85 procent i början av 1990-talet) anges försiktigt och med källa.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.